

DN DEBATT

DN Debatt. "Svenska biståndets fokus på demokrati fungerar inte"

PUBLICERAD I GÅR 20:00

I länder med hög korruption och låg kvalitet i de statliga institutionerna kan den politiska ledningen inte genomföra reformer som skapar ett socialt kontrakt mellan medborgarna och staten, skriver Bo Rothstein. Bilden: rösträkning efter presidentvalet 2019. Foto: Rahmat Gul/TT

DN DEBATT 18/8.

Bo Rothstein: Det svenska biståndet till Afghanistan har till största delen handlat om att försöka främja en demokratisk utveckling.

Tankegången, som dominerar det svenska biståndet, är att demokrati leder till socialt och ekonomiskt välstånd. Dessvärre är det inte mycket som talar för att denna mycket omhuldade teori stämmer.

Talibanernas snabba militära seger i Afghanistan har sänt en chockvåg över världen. Trots helt enorma ekonomiska insatser för att bygga upp och utbilda de afghanska militära styrkorna har landets armé fullständigt kollapsat. De ekonomiska kostnaderna för detta misslyckande för de liberala demokratierna är helt enorma, en uppskattning hamnar på över ofattbara **2 000 miljarder dollar bara för USA**.

Även för svensk del är detta ett svårt misslyckande eftersom Afghanistan sedan 2013 har varit det land som fått den största

delen av det svenska biståndet med [drygt åtta miljarder per år](#). Naturligtvis har på kort sikt många afghaner fått det bättre tack vare vårt bistånd, men på lång sikt måste detta ses som ett svårt bakslag för såväl vår bistånds- som vår utrikespolitik.

Hur skall man förklara detta misslyckande? Ett kort svar är att väst inte riktigt förstått hur genomkorrupt den regimen man stött i Afghanistan varit.

En av de bästa framställningarna av detta har gjorts av Sarah Chayes som är verksam vid den ansedda Carnegieinstitutet för internationella frågor i USA. Hennes bok ["Thieves of state"](#) bygger på ett omfattande fältarbete som hon utförde då hon organiserade jordbrukskooperativ på lokal nivå i Afghanistan åren 2002–2009. Hennes analys av korruptionen i landet visar på att denna inte bara handlar om att de som har offentliga positioner kräver mutor utan att de använder sin makt för att direkt bestjäla lokalbefolkning på deras egendom.

Hennes analys av korruptionen i landet visar på att denna inte bara handlar om att de som har offentliga positioner kräver mutor utan att de använder sin makt för att direkt bestjäla lokalbefolkning på deras egendom.

Detta innebär att befolkningen kommit att helt sakna förtroende för de politiska ledare som USA och dess allierade västländer har stöttat. Hon visar också att USA:s militära ledning totalt ignorerade korruptionsproblemen och ofta valde att samarbeta med de korrupta politiska makthavarna.

Det svenska biståndet till Afghanistan har till största delen handlat om att försöka befrämja en demokratisk utveckling. Tankegången, som dominerar det svenska biståndet, är att demokrati leder till socialt och ekonomiskt välstånd. Dessvärre är det inte mycket som talar för att denna mycket omhuldade teori stämmer.

Detta kan man till exempel se genom att jämföra två länder som när det svenska biståndet tog sin början under tidigt 1960-tal var lika utfattiga, nämligen Jamaica och Singapore. Båda ö-länder med vid tidpunkten ungefär lika stor befolkning och båda gjorde sig vid denna tid fria från det brittiska kolonialväldet. De hade då en bnp per capita som enbart var omkring 3 procent av Sveriges.

Om man då skulle ha bedömt ländernas utveckling skulle de flesta ha spått en ljus framtid för Jamaica. Ett land med omfattande odlingsbar mark, rikt på naturresurser, inga etniska konflikter, närhet till världens största marknad (USA), en spirande demokrati och med tillgångar som skulle kunna ha utgjort grunden för en omfattande och mycket lönsam turism, särskilt som Kuba då drog sig ur denna näring.

Singapore, skulle man sagt, var i ett betydligt sämre läge. Nästan ingen odlingsbar mark, inga naturresurser (inte heller för

turism), ingen demokratisk utveckling, långt från de stora marknaderna och med betydande etniska klyftor i befolkningen.

Demokratin har omistliga värden som man inte kan kompromissa med. Men demokrati utan en någorlunda hederlig, opartisk och okorrumperad statsförvaltning och utan rättsstatens principer kommer med stor sannolikhet inte att generera mänsklig välfärd.

Hur ser det då ut i dag? Singapore har nu nästan dubbelt så hög bnp per capita som Sverige och ligger synnerligen väl till när det gäller sådana mått på mänskligt välbefinnande som spädbarnsdödlighet och livslängd. [Jämfört med Jamaica har nu Singapore tio gånger så hög bnp per capita](#). Vidare ligger Singapore på plats 11 bland världens 189 länder i [FN:s välfärdsindex](#) medan Jamaica ligger på en blygsam plats 101.

Kruxet här är att under hela denna period har Jamaica, enligt de mätningar som görs, varit en fungerande demokrati, men inte Singapore som är en visserligen inte särskilt brutal men dock autokrati. Demokratin på Jamaica är naturligtvis inte perfekt, men ligger enligt det ansedda forskningsinstitutet [Varieties of democracy](#) på ungefär samma nivå som demokratin i Österrike och USA och före länder som Brasilien, Mexiko, Tjeckien, Polen och Sydafrika.

Om det alltså inte kan vara demokrati eller tillgången på naturresurser som förklarar den dramatiska skillnaden i utveckling mellan dessa båda länder, vad är det då? Det mest troliga svaret handlar just om graden av korruption eller med ett annat uttryck kvaliteten i de offentliga institutionerna.

I de mätningar som görs av detta ligger Singapore synnerligen väl till som ett av jordens minst korrupta samhällen där rättsstatens principer är höga och kompetens och [opartiskhet i den offentliga förvaltningen](#) är omfattande. Med [Jamaica är det precis tvärtom](#), landet rankas lågt på dessa parametrar. Singapore är vidare ett av de länder som mycket aktivt på 1970-talet bestämde sig för att ta krafttag mot korruptionen medan denna sociala farsot vid samma tid tilläts sprida sig på Jamaica.

Vi fick positiva kommentarer på rapporten från EBA:s internationella experter och den har utgjort ett underlag för böcker och rapporter publicerade på internationella universitetsförlag. Men från de politiskt ansvariga var det knäpptyst och vi fick aldrig möjlighet att lägga fram vår rapport för dåvarande biståndsministern Isabella Lövin (MP).

Detta är naturligtvis inte ett argument mot demokrati eller mot stöd till demokratisering. Demokratin har omistliga värden som man inte kan kompromissa med. Men demokrati utan en någorlunda hederlig, opartisk och okorrumperad statsförvaltning och utan rättsstatens principer kommer med stor sannolikhet inte att generera mänsklig välfärd.

I länder med hög korruption och låg kvalitet i de statliga institutionerna kan den politiska ledningen inte genomföra reformer som skapar ett socialt kontrakt mellan medborgarna och staten. Det leder till den typ av situation som vi nu sett i Afghanistan där stora delar av befolkningen vänder sig bort från demokratin.

Sveriges totala bistånd [uppgick 2020 till 46,8 miljarder](#). Av detta används enligt Sida [1,3 miljarder eller knappt 3 procent](#) till att stödja "rättsstatens principer och en välfungerande förvaltning".

I [en rapport](#) som jag (tillsammans med Marcus Tannenbergs) presenterade till regeringens särskilda expertorgan för analys av biståndsfrågor (Expertgruppen för biståndsanalys, EBA) år 2015 pekade jag på denna problematik i det svenska biståndet. Som vi visade har man i stora delar bortsett från betydelsen av korruption och institutionell kvalitet i utformningen av biståndet.

Vi fick positiva kommentarer på rapporten från EBA:s internationella experter och den har utgjort ett underlag för [böcker](#) och rapporter publicerade på [internationella universitetsförlag](#).

Men från de politiskt ansvariga var det knäpptyst och vi fick aldrig möjlighet att lägga fram vår rapport för dåvarande biståndsministern Isabella Lövin (MP).

Enligt informella källor berodde det på att man bedömde att det gick att få politiskt uppbackning för bistånd till demokratisering, men inte för mer stöd till att förbättra den offentliga förvaltningen.

Den ideologiska kartan stämde dessvärre inte med forskningens resultat.

DN Debatt. 18 augusti 2021

Debattartikel

Bo Rothstein, professor emeritus i statsvetenskap vid Göteborgs universitet:

["Svenska biståndets fokus på demokrati fungerar inte"](#)

TEXT

Bo Rothstein, professor emeritus i statsvetenskap vid Göteborgs universitet
